

FIRMA V ČESKÉ A NĚMECKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ

ALENA POKORNÁ

Katedra obchodního práva, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Německé firemní právo prošlo v roce 1998 rozsáhlou novelizací a od té doby nezaznamenalo větších změn. Změny české právní úpravy aktuálně přináší návrh nového občanského zákoníku. Cílem tohoto příspěvku je srovnání dílčí problematiky právní úpravy firmy v českém a německém obchodním právu.

Key words in original language

firma, označování podnikatelů

Abstract

German business name law in 1998 underwent an extensive revision and since then has not seen any major changes. Changes in the Czech legislation are currently provided by the draft of the new Civil Code. The aim of this paper is to compare the partial issue of the legal regulation of a business name in the Czech and German commercial law.

Key words

business name

Jednou ze základních zásad českého a německého práva označování podnikatelů je zásada nezaměnitelnosti, respektive výlučnosti firmy. Jejím účelem je chránit veřejnost před zaměnitelností firem podnikatelů a rovněž podnikatele, který může být dotčen na svých právech neoprávněným užíváním firmy.¹ Cílem příspěvku je srovnání obsahu této zásady v českém a německém pojetí.

Zásada nezaměnitelnosti firmy, rovněž označována jako zásada výlučnosti² nebo zásada individualizační³, je v českém právu výslovně zakotvena v § 10 odst. 1 ObchZ⁴. Ten stanoví, že firma nesmí být zaměnitelná s firmou jiného podnikatele. Shodně stanoví i návrh nového občanského zákoníku v § 417, že obchodní firma nesmí být zaměnitelná s jinou obchodní firmou. V německém právu je tato zásada označována jako zásada výlučnosti (Firmenausschließlichkeit)

---

¹ Lochmanová, L.: Obchodní firma. 2006. Habilitační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, s. 50.

Hübner, U.: Handelsrecht. Heidelberg: Müller, 2004, s. 82.

² Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl. §§ 1-55. Praha: ASPI, 2004, s. 135.

³ Eliáš, K.: Kurs obchodního práva. Úvodní a obecná část. Soutěžní právo. Praha, C.H.Beck, 1997, s. 108.

⁴ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

nebo zásada rozlišitelnosti (Firmenunterscheidbarkeit)⁵ a najdeme ji v § 30 HGB⁶. Podle něj se každá nová firma musí zřetelně odlišovat od všech firem na tomtéž místě nebo v též obci již existujících a zapsaných v obchodním rejstříku nebo v rejstříku družstev. V české i německé právní úpravě je na základě zásady přednosti⁷ chráněna firma dříve zapsaná a zákaz zaměnitelnosti je nezávislý na oboru činnosti nositele firmy.⁸ Již na první pohled je však patrný rozdíl v teritoriálním rozsahu zákazu zaměnitelnosti. Česká úprava neobsahuje žádné územní omezení, zaměnitelnost je tedy nepřipustná v rámci celého území České republiky. Německý zákaz zaměnitelnosti se vztahuje na určité místo nebo určitou obec (totéž stanovil i Všeobecný zákoník obchodní č. 1/1863 ř. z.). O tom, co se rozumí místem, rozhoduje pohled praxe, obec je vymezena v rámci komunálního práva.⁹ Jedna obec může zahrnovat více míst a jedno místo zase více obcí, přičemž směrodatná je vždy ta větší z oblastí.¹⁰ Častá je situace, kdy obec a místo spadají v jedno.¹¹ Pokud jde o změny hranic takového místa nebo obce, ustálil se názor, že v takovém případě po právu existující firmy není třeba dodatečně měnit,¹² což ostatně plyne i z textu zákona, který hovoří o nové firmě.¹³ Zákon dává zemským vládám možnost určit, že spolu sousedící místa nebo obce budou považovány za jedno místo nebo jednu obec ve smyslu tohoto ustanovení, tedy možnost rozšířit územní oblast, v jejímž rámci bude zaměnitelnost firem vyloučena. Toto ustanovení má ale v praxi jen malý význam.¹⁴

Teritoriální omezení zásady výlučnosti mnozí autoři kritizují a bagatelizují jeho praktický dosah s tím, že podnikatelské subjekty

---

⁵ Oetker, H.: *Handelsrecht*. Heidelberg: Springer, 2010, S. 101.

⁶ *Handelsgesetzbuch (HGB)*, in der Fassung vom 10.05.1897 (RGBl. S. 219), zuletzt geändert durch Art. 8 G. v. 1.3.2011 (BGBl. I S. 288).

⁷ Klunzinger, E.: *Grundzüge des Handelsrechts*. München: Vahlen, 2011, S. 148.

⁸ Roth, W.-H.: *Kommentar zum § 30*. In: Koller, I., Roth, W.-H., Morck, W.: *Handelsgesetzbuch. Kommentar*. München: C.H.Beck, 2011, S. 133.

Kulhánek, M.: *Pojetí a základní zásady firemního práva. Právní rozhledy*. 2000, č. 7, s. 296.

⁹ Roth, W.-H.: *Kommentar zum § 30*. In: Koller, I., Roth, W.-H., Morck, W.: *Handelsgesetzbuch. Kommentar*. München: C.H.Beck, 2011, S. 133.

¹⁰ Heidinger, A.: *Kommentar zum § 17*. In: Schmidt, K. (Hrsg.): *Münchener Kommentar. Handelsgesetzbuch*. Band 1. München: Franz Vahlen, 2010, S. 688.

¹¹ Burgard, U.: *Kommentar zum § 21*. In: Canaris, W., Habersack, M., Schäfer, C.: *Handelsgesetzbuch. Großkommentar*. Band 1. Berlin: De Gruyter Recht, 2009, S. 909.

¹² Heidinger, A.: *Kommentar zum § 17*. In: Schmidt, K. (Hrsg.): *Münchener Kommentar. Handelsgesetzbuch*. Band 1. München: Franz Vahlen, 2010, S. 688.

¹³ Burgard, U.: *Kommentar zum § 21*. In: Canaris, W., Habersack, M., Schäfer, C.: *Handelsgesetzbuch. Großkommentar*. Band 1. Berlin: De Gruyter Recht, 2009, S. 909-910.

¹⁴ Heidinger, A.: *Kommentar zum § 17*. In: Schmidt, K. (Hrsg.): *Münchener Kommentar. Handelsgesetzbuch*. Band 1. München: Franz Vahlen, 2010, S. 695.

často nejsou činné pouze lokálně.¹⁵ Podle jiného názoru veřejnost neidentifikuje podnikatele jen podle firmy, ale i podle jeho sídla, takže pro ochranu veřejnosti postačuje zajistit rozlišitelnost firem pro případ absence tohoto druhého identifikačního faktoru, tj. za situace, kdy podnikatelé sídlí na stejném místě, resp. ve stejné obci.¹⁶ Pro úplnost lze poznamenat, že teritoriálním omezením zákazu nezaměnitelnosti firmy není dotčeno právo domáhat se ochrany podle zákona proti nekalé soutěži, zákona o ochranných známkách nebo podle ustanovení občanského zákoníku o ochraně jména a náhradě škody.¹⁷

V § 10 odst. 1 ObchZ se výslovně stanoví, že k odlišení firmy nestačí rozdílný dodatek označující právní formu. Toto ustanovení bylo do zákona vtěleno novelizací provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., do té doby byl tento problém řešen judikatorně¹⁸. Německý obchodní zákoník toto pravidlo výslovně neobsahuje, je však dovozováno v literatuře.¹⁹

Jelikož fyzická osoba podniká zpravidla na menším území²⁰ a navíc nesmí mít jinou než osobní firmu (příčemž shoda jmen podnikatelů v rámci celé České republiky může nastat velmi snadno), stanoví § 10 odst. 1 ObchZ, že u fyzické osoby postačí zpravidla k odlišení uvedení jiného místa podnikání. Místem se rozumí název obce, nikoli úplná adresa.²¹ Zákonem č. 370/2000 Sb. bylo doplněno slovo zpravidla, aby bylo jasné, že k odlišení postačí uvedení místa podnikání, nevyplývali z konkrétních okolností případu, především s ohledem na předmět podnikání²², opak. Má-li fyzická osoba stejné jméno s jiným podnikatelem působícím v témže místě, je povinna doplnit ve firmě údaj o jménu dostatečně odlišujícím dodatkem, tedy dodatkem podle § 9 odst. 1 ObchZ, vztahujícím se zpravidla k této osobě nebo druhu

---

¹⁵ Např. Oetker, H.: *Handelsrecht*. Heidelberg: Springer, 2010, S. 103.

¹⁶ Burgard, U.: *Kommentar zum § 21*. In: Canaris, W., Habersack, M., Schäfer, C.: *Handelsgesetzbuch. Großkommentar. Band 1*. Berlin: De Gruyter Recht, 2009, S. 909.

¹⁷ Burgard, U.: *Kommentar zum § 21*. In: Canaris, W., Habersack, M., Schäfer, C.: *Handelsgesetzbuch. Großkommentar. Band 1*. Berlin: De Gruyter Recht, 2009, S. 903, 904.

¹⁸ Břeň, M.: *Obchodní jméno společnosti s ručeným omezením*. Obchodní právo. 2000, č. 3, s. 18.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 573/93 ze dne 1. 12. 1993.

¹⁹ Roth, W.-H.: *Kommentar zum § 30*. In: Koller, I., Roth, W.-H., Morck, W.: *Handelsgesetzbuch. Kommentar*. München: C.H.Beck, 2011, S. 134.

²⁰ Pelikánová, I.: *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 1. díl. §§ 1-55. Praha: ASPI, 2004, s. 135.

²¹ Bartošiková, M., Plíva, S.: *Komentář k § 10*. In: Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 27.

²² Pelikánová, I.: *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 1. díl. §§ 1-55. Praha: ASPI, 2004, s. 135.

podnikání. Pokud k rozlišení nestačí doplnění jednoho dodatku, je třeba doplnit více dodatků.²³

Má-li podnikatel s nějakým již zapsaným podnikatelem stejná křestní jména a stejné příjmení a má-li v úmyslu, aby jeho jméno tvořilo jeho firmu, musí podle § 30 odst. 2 HGB k firmě přidat dodatek, kterým se jeho firma zřetelně odliší od firmy již zapsané. Situace v České republice a v Německu se liší v tom, že německé právo nepřikazuje fyzické osobě - podnikateli, aby jeho firmou bylo vždy jeho jméno a příjmení, jak to stanoví § 9 odst. 1 ObchZ. Německé firemní právo bylo v roce 1998 liberalizováno zákonem reformujícím obchodní právo (HRefG)²⁴. Před touto novelizací směli mít podnikatel - fyzická osoba a osobní obchodní společnosti pouze osobní firmu. Firma podnikatele - fyzické osoby musela být tvořena příjmením a alespoň jedním křestním jménem podnikatele, firma osobních obchodních společností musela obsahovat jméno alespoň jednoho osobně ručícího společníka. Stávající právní úprava tato omezení neobsahuje a výše uvedení podnikatelé si mohou za dodržení zákonných pravidel zvolit firmu osobní, věcnou, fantazijní nebo smíšenou. Podle důvodové zprávy potřebnou transparentnost zajišťuje kromě jiného povinnost používat ve firmě dodatek právní formy, který byl zaveden i pro podnikatele - fyzické osoby.²⁵ Německý obchodní zákoník oproti českému navíc stanoví, že pokud existuje na místě nebo v obci, kde je zřizována pobočka, již stejná zapsaná firma, musí být k firmě pobočky přidán dodatek, kterým se firma odliší od již zapsané firmy.

I návrh nového občanského zákoníku je v této otázce benevolentnější, když v § 418 stanoví, že se člověk zapíše do obchodního rejstříku pod obchodní firmou tvořenou zpravidla jeho jménem a pokud se zapíše pod jinou obchodní firmou, musí být zřejmé, že nejde o obchodní firmu právnické osoby. K tomu důvodová zpráva uvádí, že v případě právnické osoby, která je podnikatelem, jsou její název a obchodní firma totožné, ale v případě člověka, který je podnikatelem, se na totožnosti obchodní firmy a jména netrvá. Z jeho označení ovšem musí být veřejnost schopna poznat, že jde o podnikatele - jednotlivce, nikoli o právnickou osobu. Za vhodnější v tomto případě považují řešení německého zákonodárce, který stanovil podnikatelům - fyzickým osobám povinnost používat ve firmě povinný dodatek, díky kterému může veřejnost právní charakter těchto podnikatelů jednoznačně určit. Ustanovení návrhu nového občanského zákoníku v tomto ohledu považují za zbytečně neurčité.

---

²³ Bartošiková, M., Plíva, S.: Komentář k § 10. In: Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 27.

²⁴ Gesetz zur Neuregelung des Kaufmanns- und Firmenrechts und zur Änderung anderer handels- und gesellschaftsrechtlicher Vorschriften (Handelsrechtsreformgesetz - HRefG), in der Fassung vom 22.06.1998 (BGBl. I S. 1474), aufgehoben durch Artikel 125 G. v. 19.04.2006 (BGBl. I S. 866).

²⁵ RegE BT-Drucks. 13/8444, S. 52.

Ustanovení § 10 odst. 1 ObchZ o tom, že u právnické osoby postačí k odlišení od obchodního jména jiné právnické osoby uvedení jejího sídla, jestliže tyto osoby nepodnikají v tomtéž oboru nebo v oborech zaměnitelných při hospodářské soutěži, bylo zákonem č. 370/2000 Sb. zrušeno bez náhrady, čímž byla zásada nezaměnitelnosti firmy posílena.²⁶ Nejasnosti vznikaly s ohledem na definici sídla právnické osoby v § 2 odst. 3 ObchZ jako adresy právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku. Doslovné dodržování této definice by znamenalo uvádět jako součást firmy i název ulice včetně čísla popisného nebo orientačního. Převládá názor, že v tomto případě postačí uvést ve firmě název obce, neboť uvedení celé adresy by bylo jednak nepraktické a jednak by nesloužilo k lepšímu odlišení firmy, protože průměrný spotřebitel svou pozornost na adresu nesoústředí.²⁷ Znění ustanovení vyvolávalo dojem, že pokud právnické osoby podnikají v různých oborech, uvedení sídla zajistí dostatečnou odlišitelnost firem.²⁸ Podle často citovaného názoru bylo však i přes výslovné znění nutné nevykládat toto ustanovení izolovaně, ale především v souvislosti ze zásadou nezaměnitelnosti firmy podle § 10 odst. 1 ObchZ a podle konkrétní situace případně trvat na dalším vhodném dodatku.²⁹ Diskutována byla rovněž otázka, jestli je rozhodující pouze předmět podnikání zapsaný v obchodním rejstříku nebo i skutečně vykonávaná činnost.³⁰

Pro úplnost lze dodat, že požadavek odlišitelnosti podle § 30 HGB, v němž jde o konkrétní odlišení firmy od ostatních, již existujících firem v konkrétním místě nebo obci, je nutné odlišovat od požadavku obecné rozlišovací způsobilosti (Unterscheidungskraft) podle § 18 odst. 1 HGB,³¹ podle níž musí být firma obecně způsobilá odlišit svého nositele od ostatních.³² Český obchodní zákoník ani návrh nového občanského zákoníku tento požadavek výslovně nestanoví, je však dovozován literaturou.³³

---

²⁶ Bartošiková, M., Plíva, S.: Komentář k § 10. In: Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 27.

²⁷ Břeň, M.: Obchodní jméno společnosti s ručeným omezeným. Obchodní právo. 2000, č. 3, s. 18.

²⁸ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl. §§ 1-55. Praha: ASPI, 2004, s. 136.

²⁹ Knap, K.: Komentář k § 10. In: Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi. Praha: Trizonia, 1992, s. 27-28.

³⁰ Břeň, M.: Obchodní jméno společnosti s ručeným omezeným. Obchodní právo. 2000, č. 3, s. 19.

³¹ Hübner, U.: Handelsrecht. Heidelberg: Müller, 2004, S. 75.

³² Hübner, U.: Handelsrecht. Heidelberg: Müller, 2004, S. 75.

³³ Pokorná, J.: Subjekty obchodního práva: vybrané problémy. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 18.

Literature:

- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Návrh nového občanského zákoníku. [citováno 21. 11. 2011] Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>
- Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku ze dne 18.5.2011. [citováno 21. 11. 2011] Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 Cmo 573/93 ze dne 1. 12. 1993.
- Břeň, M.: Obchodní jméno společnosti s ručeným omezeným. In: Obchodní právo. 2000, č. 3, s. 14-24. ISSN 1210-8278.
- Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi. Praha: Trizonia, 1992. 579 s. ISBN 8090095348.
- Eliáš, K.: Kurs obchodního práva. Úvodní a obecná část. Soutěžní právo. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. 343 s. ISBN 3406427081.
- Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník s podrobným komentářem pro právní a podnikatelskou praxi. Praha: Trizonia, 1992. 579 s. ISBN 8090095348
- Kulhánek, M.: Pojetí a základní zásady firemního práva. Právní rozhledy. 2000, č. 7, s. 294-299. ISSN 1210-6410.
- Lochmanová, L.: Obchodní firma. 2006. 250 s. Habilitační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.
- Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. díl. §§ 1-55. 4. vydání. Praha: ASPI, 2004. 607 s. ISBN 8073570092.
- Pokorná, J.: Subjekty obchodního práva: vybrané problémy. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 379 s. ISBN 8021015195.
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010. 1469 s.
- Handelsgesetzbuch (HGB), in der Fassung vom 10.05.1897 (RGBl. S. 219), zuletzt geändert durch Art. 8 G. vom 1.3.2011 (BGBl. I S. 288).
- Gesetz zur Neuregelung des Kaufmanns- und Firmenrechts und zur Änderung anderer handels- und gesellschaftsrechtlicher Vorschriften (Handelsrechtsreformgesetz - HRefG), in der Fassung vom 22.06.1998 (BGBl. I S. 1474), aufgehoben durch Artikel 125 G. v. 19.04.2006 (BGBl. I S. 866).
- Begründung der Regierung – Bundestagsdrucksache Nr. 13/8444 ze dne 29.8.1997, S. 16 ff.
- Canaris, W., Habersack, M., Schäfer, C.: Handelsgesetzbuch. Großkommentar. Band 1. 5. Auflage. Berlin: De Gruyter Recht, 2009. 1096 S. ISBN 9783899494075.

- Hübner, U.: Handelsrecht. 5. Auflage. Heidelberg: Müller, 2004. 338 S. ISBN 381141819X.
- Klunzinger, E.: Grundzüge des Handelsrechts. 14. Auflage. München: Vahlen, 2011. 289 S. ISBN 9783800638055.
- Koller, I., Roth, W.-H., Morck, W.: Handelsgesetzbuch. Kommentar. 7. Auflage. München: C.H.Beck, 2011. 1012 S. ISBN 9783406606052.
- Oetker, H.: Handelsrecht. 6. Auflage. Heidelberg: Springer, 2010. 309 S. ISBN 9783642129773.
- Schmidt, K. (Hrsg.): Münchener Kommentar. Handelsgesetzbuch. Band 1. 3. Auflage. München: Franz Vahlen, 2010. 1626 S. ISBN 9783406583766.

Contact – email

134531@mail.muni.cz